

**Ginter Dzierżon, *Z najnowszego orzecznictwa Roty Rzymskiej*,
Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana
Wyszyńskiego, Warszawa 2021, ss. 164**

ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski
Wydział Prawa Kanonicznego UKSW
ORCID 0000-0001-6548-4120
e-mail: w.goralski@uksw.edu.pl

W myśl kan. 19 KPK/83, orzecznictwo i praktyka Roty Rzymskiej stanowią uzupełniające źródło prawa, a stosownie do art. 126 Konstytucji apostołskiej *Pastor bonus* Jana Pawła II, zadaniem wymienionego Trybunału Apostołskiego jest troska o jedność orzecznictwa w Kościele.

Mając na uwadze te doniosłe dyspozycje Ustawodawcy, ks. prof. Ginter Dzierżon zaprezentował jedenaście wyroków rotalnych z lat 2007-2013 (we Wstępie omyłkowo wskazano czasokres: 2010-2013) wydanych w sprawach *nullitatis matrimonii* w obszarze zgody małżeńskiej, formy kanonicznej oraz konwalidacji zwykłej.

Opracowanie składa się z czterech rozdziałów, w których pomieszczono orzeczenia w sprawach prowadzonych z różnych tytułów nieważności. Po przedstawieniu *facti species* danej sprawy, Autor analizuje motywy prawne i motywy faktyczne wyroku, po czym zamieszcza swój komentarz.

W rozdziale pierwszym: „Błąd oraz podstęp” (s. 9-62) ks. Dzierżon omówił analitycznie cztery orzeczenia: dwa z tytułu błędu co do przymiotu osoby zamierzonego bezpośrednio i zasadniczo (kan. 1097 § 2 KPK/83) – c. Erlebach z 13 czerwca 2013 roku oraz c. Vaccarotto z 29 października 2013 roku; jedno z tytułu podstępnego wprowadzenia w błąd (kan. 1098 KPK/83) oraz błędu co do przymiotu osoby zamierzonego bezpośrednio i zasadniczo (kan. 1097

§ 2 KPK/83) – c. Sciacca z 25 czerwca 2010 roku; oraz jedno z tytułu podstępnego wprowadzenia w błąd (kan. 1098 KPK/83) – c. Arellano Cedillo z 18 kwietnia 2012 roku.

Szczególną uwagę czytelnika może zwrócić pierwszy z wymienionych wyroków, a więc c. Erlebach (*error qualitatis*). Po wydaniu wyroku pozytywnego przez Trybunał pierwszej instancji oraz negatywnego przez Trybunał apelacyjny, dopiero po czternastu latach powód złożył apelację do Roty Rzymskiej, gdzie turnus audytorów orzekł nieważność małżeństwa z tytułu błędu co do przymiotu kobiety (zdolność do zrodzenia potomstwa) zamierzonego przez powoda. Z punktu widzenia formalnego czymś znamionym było to, że choć małżeństwo zostało zawarte pod rządami KPK z 1917 roku (w 1969 roku), to w dwóch pierwszych instancjach sprawę rozpoznawano w świetle Kodeksu obowiązującego (kan. 1097 § 1), czego nie zanegował turnus rotalny, nieważność bowiem pochodzi z prawa naturalnego. Jednak wyrok w tym turnusie zapadł z kan. 126 KPK/83 (akt dokonany pod wpływem błędu jest nieważny, gdy dotyczy samej istoty aktu lub sprowadza się do warunku *sine qua non*). Sędziowie rotalni uznali, że w sprawie chodziło właśnie o błąd występujący w postaci warunku *sine qua non* (kan. 104 KPK/1917 i kan. 126 KPK/83). Ponens wykazał, że powód zawarł małżeństwo w błędnym przekonaniu, że przyszła małżonka jest zdolna *ad prolis generationem*.

Przedmiotem rozdziału drugiego jest symulacja (s. 63-102), gdzie omówiono trzy wyroki: z tytułu symulacji całkowitej (kan. 1101 § 2 KPK/83) – c. Caberletti z 11 czerwca 2013 roku; z tytułu wykluczenia dobra potomstwa (kan. 1101 § 2 KPK/83) – c. Caberletti z 13 stycznia 2011 roku; oraz z tytułu wykluczenia dobra małżonków i wykluczenia nierozzerwalności małżeństwa (kan. 1101 § 2 KPK/83) – c. Salvatori z 18 listopada 2013 roku.

Interesująca jest sprawa zakończona tym ostatnim wyrokiem (*non constare de nullitate*). Jak twierdził powód, wykluczenia *bonum coniugum* miała dokonać pozwana, on zaś miał wykluczyć nierozzerwalność. W pierwszej instancji orzeczono nieważność małżeństwa jedynie z pierwszego tytułu. Po apelacji pozwanej złożonej do Roty Rzymskiej i rozpoznaniu sprawy z obu tytułów oraz po uzupełnieniu

instrukcji dowodowej, turnus c. Salvatori stwierdził, iż nieważności nie udowodniono tak z jednego, jak i z drugiego tytułu.

Gdy chodzi o tytuł wykluczenia przez pozwaną dobra małżonków, na uwagę zasługuje wywód ponensa na temat *bonum coniugum*, w którym – chcąc bliżej określić przedmiot tegoż dobra – odwołuje się do Magisterium papieskiego (przemówienie do Roty Rzymskiej Benedykta XVI z 26 stycznia 2013 roku) i judykatury rotalnej (wykluczenie dobra małżonków nie jest wykluczeniem samego małżeństwa, lecz jego wewnętrznej celowości). Salvatori dezawuuje poza tym tendencje zmierzające do laksystycznego ujmowania pojęcia dobra małżonków. W swoim komentarzu ks. Dzierżon słusznie podkreśla, że *bonum coniugum* jako cel nie mieści się w strukturze prawnej małżeństwa, lecz mieści się w niej skierowanie *ordinatio ad finem*.

W rozdziale trzecim (s. 103-132) Autor referuje dwa wyroki w sprawach z tytułu warunku (kan. 1102 KPK/83) – c. Caberletti z 18 grudnia 2012 roku (warunek co do przyszłości, kan. 1102 § 1 KPK/83) i c. Erlebach z 14 marca 2013 roku (warunek tzw. potestatywny co do przyszłości polegający na tym, że ważność małżeństwa uzależnia się od zaistnienia danej okoliczności, której realizacja zależy od współkontrahenta lub nawet osoby trzeciej, np. od jego rodziców). W tym drugim orzeczeniu (negatywnym) ponens wykazał, że powód postawił wprawdzie pozwanej warunki (zamieszkania stron w Cremonie, gdzie mieszkał powód; podjęcia przez pozwaną pracy nie na pełnym etacie; pozwana nie powinna ingerować w sprawy majątkowe rodzinne; z małżeństwa powinno przyjść na świat przynajmniej czworo dzieci), to jednak były to warunki w znaczeniu niewłaściwym: de facto chodziło o tzw. *modus* (sposób), czyli figurę prawną (nierелеwantną) zbliżoną do warunku.

Rozdział czwarty został poświęcony innym tytułom prawnym (s. 133-148): brakowi formy kanonicznej – c. Bottone z 28 listopada 2013 roku i konwalidacji zwykłej – c. Yaacoub z 19 lipca 2007 roku.

Uwagę czytelnika przyciąga szczególnie to drugie orzeczenie (negatywne), które zapadło z tytułu rzadko występującego, a mianowicie nieważności zastosowanej konwalidacji zwykłej. Chodziło o to, czy możliwe było zastosowanie takiej konwalidacji po stronie pozwanej

kobiety. Trybunał pierwszej instancji stwierdził nieważność małżeństwa z powodu wadliwej konwalidacji (brak nowego aktu woli) po stronie pozwanej. Turnus rotalny c. Sable (jako druga instancja) stwierdził nieważność małżeństwa, od którego to orzeczenia obrońca węzła małżeńskiego wniósł rekurs do Sygnatury Apostolskiej. W następstwie tego powołano nowy turnus rotalny (c. Yaacoub), który orzekł, że nie stwierdzono nieważności małżeństwa z tytułu wadliwej konwalidacji zgody małżeńskiej po stronie kobiety. Tym samym uznano, że w podobnych przypadkach nie można zastosować uznania zwykłego (można natomiast stosować *sanatio in radice*). Tak więc turnus rotalny, dzieląc stanowisko U. Navarretego, stanął przed rozważeniem istotnej kwestii ustosunkowania się do kategorii *matrimonium inexistentis*, odnoszącej się do związków cywilnych katolików, zawartych we wspólnotach religijnych niekatolickich, z pominięciem formy kanonicznej.

W zakończeniu pracy (s. 149-152) Autor poczynił pewne uwagi o charakterze ogólnym, akcentując zarówno określone kierunki orzecznicze, jak i oryginalność niektórych wyroków.

Obszerny wykaz bibliografii (s. 154-160) oraz *Summary* (s. 161-162) zamykają opracowanie.

Należy wyrazić przekonanie, że prezentacja najnowszego orzecznictwa Trybunału Roty Rzymskiej w sprawach *nullitatis matrimonii* spotka się nie tylko z uznaniem, lecz również z wolą aplikowania zasad teŝe jursprudencji w Trybunałach niższych stopni jursdykcji.